

7. Should you visit Harry Potter studio tour London? – Is it still worth a visit? *Walk With Me Tim*. веб-сайт. URL: <http://surl.li/rwfoq> (дата звернення: 23.03.2024).
8. The absolute guide To The Wizarding World of Harry Potter at Universal Orlando. *Chrissa Travel*. веб-сайт. URL: <http://surl.li/rwfkp> (дата звернення: 23.03.2024).

Юлія Присяжнюк

ІВАН СИДОРОВИЧ ЇЖАКЕВИЧ: УКРАЇНСЬКИЙ НЕСТОР-ЛІТОПИСЕЦЬ ВІД МАЛЮВАННЯ

З його іменем пов'язана ціла епоха в українському образотворчому мистецтві. Іван Їжакевич – український художник, який прославився своїми роботами в книжковій ілюстрації та журнальній графіці. Він писав портрети, історичні полотна та пейзажі. Школярі бачать репродукції його картин у підручниках, а письменники і читачі милуються ілюстраціями у книгах.

Народився Іван Сидорович Їжакевич 1864 р. в с. Вишнополь Уманського повіту Київської губернії. З дитинства відчував у собі хист до малювання. У 1882 р. розпочав навчання у художній школі Миколи Мурашка, а у 1884 р. був прийнятий вільним слухачем Петербурзької Академії мистецтв. Так як він народився у багатодітній незаможній сім'ї, то платити за навчання не було можливості і Іван Сидорович влаштувався ілюстратором петербурзького журналу «Живописное обозрение» [3, с. 131]. Малюнки на українську тематику принесли йому популярність і згодом він почав співпрацювати з іншими петербурзькими журналами. Найбільш плідною (29 років) виявилася робота із виданням щоденного петербурзького часопису «Нива» [1], для якого створив кілька сотень ілюстрацій і перетворився на українського Нестора-літописця від малювання. Першими у творчому доробку молодого майстра були побутові сюжети і колоритні краєвиди: «Біля криниці», «Рибалки-любители на Дніпрі під Києвом», «На Масляну», «На весілля», «Косовиця», «Вітряки за селом», «На баштані», «На пасіці», «Український косар», «Мати йде», «Маленькі трудівники», «На річці Дніпрі, збір лози для вичинки кошиків» [4]. Кожна ілюстрація випромінювала народність, точно відтворювала селянський побут.

У роки співробітництва з часописом «Нива» Іван Їжакевич був провідником української національної ідеї в живописі російської імперії, знайомив широкий загал з історією, літературою та побутом українського народу. Він створив перші ілюстрації до поем Тараса Шевченка: «Причинна» (1883–1894), «Гайдамаки» (1889–1893) «Катерина» (1895–1895). За графічними роботами до творів Кобзаря ілюстратор розвинув у своїй творчості широку історичну тематику: «З життя Запорізької Січі», «Приготування запорожців до походу», «Козаки повертаються з морського

походу», «Приїом новобранця», «Запорожець», «Запорожець у зимовому одязі», «Кобзар на могилі», «Український кобзар» [4]. Серед робіт талановитого живописця, присвячених історії України-Русі, полотна «Кий, Щек, Хорив і сестра їхня Либідь», «Повстання киян у 1113 році», «Битва чернігівського князя Чорного з древлянами», «Битва козаків з ляхами», «Торг невільниками в Туреччині», «Гайдамаки оволодівають Уманню», «Уманська різанина», «Повстання селян у Галичині» [4].

З 1890-х рр. Іван Їжакевич часто приїжджав в Україну. З етюдником подорожував батьківщиною, робив замальовки та етюди. Скрізь його цікавила старовина й побут земляків, тому повернувшись до Петербурга він привозив своєрідні репортажі з сільського весілля, життя пасічників, зображував лірників, писанкарів, чарівну українську природу. Це все ставало основою його історично вивірених ілюстрацій. Наприклад, народні весільні обряди знайшли відображення в композиціях «Зустріч зятя з тещею», «Весільні подарунки молодим», «Ідуть на весілля» [3, с. 131].

На межі ХІХ – початку ХХ ст. поживається культурне життя в Києві, куди наприкінці 1890-х рр. повернувся Іван Їжакевич. У 1910 р. Іван Сидорович разом із українським маляром і графіком Фотієм Красицьким (1873–1944) для видавництва «Час» створили плакат з портретом і біографією Тараса Шевченка, тираж якого склав 100 тисяч примірників. У 1913 р. було видано альбом кольорових листівок Івана Їжакевича, на яких зображувались краєвиди Києва. У роки Першої світової війни І. С. Їжакевич проілюстрував «Буквар» [4] українською мовою, а у 1919 р. брав активну участь у роботі Першої професійної спілки художників Києва.

Починаючи з 1930-х рр. Іван Їжакевич активно ілюстрував літературні твори Тараса Шевченка, Миколи Гоголя, Івана Франка, Михайла Коцюбинського, Лесі Українки, Григорія Квітки-Основ'яненка. У 1936 р. Державне видавництво художньої літератури України почало друк ілюстрованих видань творів класиків української літератури. Протягом лише 1937 р. читачі ознайомилися з ілюстрованими драмою-феєрією «Лісова пісня» Лесі Українки, «Бориславськими оповідання» Івана Франка, повістю «Fata Morgana» Михайла Коцюбинського. А у 1939 р. до 125-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка він виконував замовлення з оформлення «Кобзаря». Працюючи в монохромній техніці, методом меццо-тинто, автор намалював 31 ілюстрацію, які увійшли до нового «Кобзаря». Про невтомну працьовитість та вимогливість до себе як до майстра свідчить той факт, що за мотивами поеми «Катерина» Іван Їжакевич створив 13 варіантів ілюстрацій, і тільки одна з них потрапила до видання. 11 січня 1939 р. підготовлений матеріал був поданий у видавництво. Тираж видання складав 20 тис. примірників [4].

У 1941 р. вийшла друком повість «Пан Халявський» [4] Григорія Квітки-Основ'яненка, ілюстрації до якої створював Іван Їжакевич. Із 40 підготовлених до видання малюнків книжку оздобили лише 27. Ілюстратору вдалося передати суть сатиричного твору, він створив гостро

сатиричні образи типових представників старосвітських поміщиків.

Під час Другої світової війни ілюстратор працював над поемою «Енеїда», яка вийшла друком у 1948 р. Ілюстрації до неї Іван Їжакевич створив у співпраці з живописцем та іконописцем Федором Коновалюком. У післявоєнні роки Іван Їжакевич проілюстрував збірку новел «Кленові листки» Василя Стефаника, оповідання «За готар» Ольги Кобилянської, «Карби» Марка Черемшини [4].

У 1950 р. Іван Їжакевич проілюстрував видання чотирьох поем Тараса Шевченка «Кавказ», «Сон», «Єретик», «І мертвим, і живим, і ненарожденним землякам моїм...», а у 1953 р. – поему «Сова» [4].

На прохання директора Полтавського музею І. П. Котляревського, який особисто приїжджав до митця в Київ, Іван Сидорович у співавторстві з Федором Коновалюком створив ряд картин: «Зустріч І. Котляревського з дунайськими козаками», «Котляревський захищає бідну жінку», 16 ілюстрацій до поеми «Енеїда», п'єси «Наталка Полтавка» та водевілю «Москаль-чарівник» Івана Котляревського [4].

Помер Іван Сидорович Їжакевич 19 січня 1962, наступного дня після свого 98-річчя. Похований на Байковому кладовищі в Києві. Художник залишив після себе понад 20 тисяч картин й ілюстрацій [5]. Нині його роботи прикрашають зали багатьох музеїв України. Наприклад, графіка Івана Їжакевича представлена у Музеї сучасного мистецтва на Глибочицькій, 17. Працівниця музею Світлана Гавриленкова у газеті «День» від 23 серпня 2012 р. писала: «У нашому музеї представлено експозицію з власної колекції. І хоч тут лише 19 його невеликих графічних творів, зацікавленому глядачу, я впевнена, вони подарують море задоволення та поживи для роздумів» [2].

Отже, Іван Сидорович Їжакевич прожив довге, насичене творчою працею життя. Він був провідником високих мистецьких традицій України, якій присвятив свою творчість. Його художня праця стала цінним надбанням української культури, її духовним та мистецьким джерелом.

Список використаних джерел

1. Гунька А. Графічний доробок Івана Їжакевича у виданнях журналу «Нива» 1888–1917 рр. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 42. Т. 1. 2021. С. 80–86.
2. Куш С. Художник-епоха. *День*. № 149. 23 серпня. 2012. URL: <http://surl.li/rjuht>
3. Нестеренко П. Іван Їжакевич: візія України. Історія очима художника. *Пам'ять століть*. № 1. 2004. С. 130–134.
4. Рудяченко О. Іван Їжакевич. 2. Нестор-живописець від української ідеї. *Укрінформ*. 19 січня. 2020. URL: <http://surl.li/govnh>
5. Шевелева М. Іван Їжакевич – художник, осяяний народною поезією. *Український інтерес*. 18 січня. 2024. URL: <http://surl.li/rjugx>